

Gott Nytt År - S novym godom

av *Guðrun Persson*

Redaktör för Bulletinen

Epost: guðrun.persson@mbox301.swipnet.se

I skuggan av händelserna den 11 september ger **Patrik Jotun** en klargörande bakgrund till händelserna i Centralasien. Aleksandr Jakovlevs memoarer har kommit ut och recenserar av **Gösta Lavén** i avdelningen för bokanmälningar. Det ryska politiska språket har analyserats av Irina Sandomirskaja - en bok som har implikationer även utanför Rysslands gränser, vilket **Lars-Erik Blomqvist** belyser i sin anmälan.

Om en utskrattad georgisk polis finns en upplyftande notis. **Carolina Vendil** berättar om teaterbesök och en "utflykt" till Kazachstan för er som inte kunnat vara med på Sällskapetets möten. Hade redaktören varit mer tekniskt flyhänt hade även bilder kunnat finnas på webben, men det får anstå ytterligare ett tag. Mycket finns dock att läsa i innevarande nummer av Bulletinen. Redaktören önskar tacka alla medverkande som under det gångna året bidragit till att göra Bulletinen en läsvärd medlemstidning. Med nedanstående rim vill jag tillönska alla medlemmar Gott Nytt År och hoppas att Ni håller pennan glödande för nya bidrag.

Putins nyårsrim

Klockan i Kreml slår sina slag,
Och jag vill just denna dag,
Mina landsmän i ryggen ge en dunk,
På det att lättare må te sig livets lunk.

I stor triumf ett år har gått,
Och ryska riket har reformer fått,
Doktriner i form av lagar,
Om båtar o sånt som mig behagar.

Och viktigast detta - i stund av nöd,
Väst sig vände till oss och bad om stöd,

Vi som länge varnat för dessa terrorister,
Skumma tjetjener och allsköns ligister.

Nu vi rest oss på manligt sätt,
Och Kabul åter i ryska färger klätt,
Kursk har gjort sin sista resa,
Vi henne lyfte trots olyckskorpar hesa.

Men ändå detta minns jag bäst,
När minister och kung från Väst,
Ett litet sagoland,
Kom till mig och tog i hand.

Så står Moskva på nytt i fokus,
Ett i världen alltför länge bortglömt lokus,
Vi uppfyllt alla planens mål,
Och därför jag höjer glaset - Skål!

Spelet i Centralasien

- kamp om de muslimska själarna

av *Patrik Jotun*

Analytiker, doktorand vid Göteborgs universitet

Epost: patrik.jotun@telia.com

Terrorattacken i USA den 11 september förändrade i ett slag hela det säkerhetspolitiska mönstret kring Centralasien. Genast beskriver massmedia USA som den självklara ledaren i jakten på islamistiska terrorister i Centralasien. Faktum är att USA höll en låg profil när det gällde att göra något åt problemen i och kring Afghanistan före den 11 september, medan Ryssland och andra stater var mycket aktiva i att försöka förhindra terrorism baserad i Afghanistan.

Det är lätt att förstå den ryska frustrationen över att USA nu kommer in på arenan och tar platsen som världens främsta terrorismbekämpare. Jag ska här kortfattat beskriva säkerhetssituationen kring Centralasien från sommaren 1999 fram till den 11 september i år, därefter beskriva förändringarna efter terrordåden i USA och slutligen spekulera något kring framtida säkerhetsarrangemang.

Fram till sommaren 1999 präglades säkerhetspolitiken kring Kaukasien och Centralasien av rivalitet mellan Ryssland och Väst. Andra säkerhetshot fanns självfallet, men 'islamistiska banditer' och andra typer av hot var underordnade spänningen mellan Ryssland och Väst. Även flera frågor som inte var primära säkerhetshot inordnades i denna motsättning, exempelvis kampen om den kaspiska oljan. Under våren 1999 tillspetsades motsättningen genom att Georgien, Azerbajdzjan och Uzbekistan inte förnyade sina medlemskap i OSS:s säkerhetspolitiska samarbete, det s.k. Tasjkent-fördraget. Dessa tre stater flirtade istället med USA och NATO samtidigt som deras kritik av Rysslands inflytande i regionen blev allt hårdare.

Förändringarna 1999

Sommaren och våren 1999 förändrades emellertid denna övergripande kontext kraftigt. Det var främst fyra händelser som ledde till förändringen:

- det andra Tjetjenien-kriget
- valet av Putin som ny PM
- striderna i Ferghaná-dalen i Centralasien
- talibanernas framgångar i norra Afghanistan

I augusti 1999 gick väpnade tjetjenska grupper – under ledning av Shamil Basayev och Khattab (Habib Abdul Rahman) – in i Dagestan för att befria republiken från Ryssland. Jag ska här inte gå in på orsakerna till detta och dess misslyckande, men 'befrielseförsöket' misslyckades totalt. Tjetjenerna stoppades mindre än två mil in på Dagestans territorium av civilbefolkningen. Ingen enda av Assa-dalens nio nationaliteter ställde upp på de tjetjenska rebellernas sida. Istället enades samtliga Dagestans etniska och andra intressegrupper (vilket ingen trodde var möjligt före tjetjenernas 'befrielseförsök') för att gemensamt ställa sig på Moskvas sida och köra ut inkräktarna. Trots detta ledde striderna till panik i Moskva. Premiärminister talade själv om att Ryssland skulle kunna förlora Dagestan. Jeltsin avskedade Stepasjin som premiärminister och tillsatte istället Putin. Putin fick därför äran av att ha kört ut tjetjenerna och fortsatte därefter med att långsamt dra åt snaran kring Tjetjenien i form av en 'cordon sanitaire'. Denna snara började snart tränga allt längre in i Tjetjenien och övergick efter ett par månader i en regelrätt invasion, som fortfarande pågår. Denna start på det andra Tjetjenien-kriget ändrade Rysslands roll i regionen från passiv till aktiv aktör. Sedan det första Tjetjenien-kriget hade Ryssland endast reagerat passivt på säkerhetshot i Centralasien, inte minst i form av ökat västligt inflytande. I och med det andra Tjetjenien-kriget agerade Ryssland åter aktivt. Moskva skulle inte längre låta 'banditerna' sätta dagordningen.

Att Putin blev ny premiärminister, senare tillförordnad president och slutligen vald president, ledde till att såväl grannstaterna i regionen som stormakter från Iran till

USA började visa Moskva en ny respekt. Putin behövde inte förändra Rysslands säkerhetspolitiska mål nämnvärt, endast se till att framföra sin politik rakare och tydligare för att få stöd av andra stater. Det är svårt att överdriva betydelsen av att Putin tog över som president. Det fick effekt på så skilda områden som den egna administrationens effektivitet, andra länders samarbetsvilja och ekonomisk attraktionskraft.

Striderna i Ferghaná-dalen i Centralasien började sommaren 1999, ungefär samtidigt med att de tjetjenska grupperna gick in i Dagestan. En grupp i storleksordningen 500 till 1500 man - enligt olika uppgifter – gick in från Tadzjikistan till Batken-regionen i Kirgizstan. Gruppen leddes av Jumaboi Khodjiev (ofta kallad Juma Namangani) och utgjorde en del av Uzbekistans Islamiska Rörelse, IMU. Militära styrkor sattes in, såväl kirgizisk marktrupp som Uzbekistans flygvapen. De inblandade staterna – Kirgizstan och Uzbekistan – hade uppenbara problem med att hantera situationen. Själva konflikten pågick från slutet av juli till slutet av oktober. Olika ledare i Tadzjikistan försökte hjälpa till med att lösa konflikten, vilket inte var svårt med tanke på Namanganis kontakter bland den Förenade Tadzjikiska Oppositionen (UTO). Tadzjikistans minister för krissituationer, Mirzo Zijojev, hjälpte till att lösa situationen genom att tillåta transport av IMU-grupperna till Afghanistan via Tadzjikistan.

Nya väpnade strider

I juli och augusti 2000 bröt åter väpnade konflikter ut i och kring Ferghaná-dalen, varav vissa varade fram till oktober även detta år. Det rörde sig om fem mer eller mindre olika konfliktområden. För det första bröt mindre strider ut i Batken-området i södra Kirgizstan. Rebellerna kontrollerades sannolikt av Juma Namangani från IMU. Även om IMU tveklöst har vissa baser i Uzbekistan och Afghanistan, är det emellertid högst troligt att dessa rebeller kom till Batken-området från eller åtminstone via just Tadzjikistan. Dessutom är stora delar av Tadzjikistan helt utanför regeringens kontroll, såväl i Ghissar-dalen som i de centrala delarna av landet. I och med samarbetet mellan regimen och UTO inom ramen för den pågående fredsprocessen, är det främst kriminella, inte ideologiskt baserade, grupper som utgör det största problemet.

Samtidigt med Batken-händelserna bröt även strider ut på sammanlagt tre håll i Uzbekistan; Kamtjik, Bostanlyk samt Surkhandarja. I vilken utsträckning IMU respektive Hizb-ut Tahrir al Islami (HTI) ligger bakom de olika konflikterna är inte helt klart, men mycket tyder på att IMU låg bakom åtminstone striderna i Surkhandarja. Även i dessa konflikter varierar uppgifter om antalet rebeller kraftigt. Den hårda kärnan av tränade soldater, var knappast större än några hundra man. Men utöver dessa, är relativt stora grupper knutna till rebellerna som närmast kan betraktas som ekonomiska och politiska flyktingar. De oppositionella rörelserna fick också hjälp av civilbefolkning som lever i Uzbekistan men inte deltar direkt i striderna.

Dessutom bröt strider också ut i centrala Tadzjikistan kring Darband i början av september 2000. I detta fall var det den före detta UTO-befälhavaren Mullo Abdullo som drabbade samman med tadjjikiska regeringstrupper. Utgången av striderna verkar vara att Abdullo fick stora förluster och drog sig tillbaka efter en vapenvila. Abdullos grupp har inget tydligt islamistiskt mål, utan är mer direkt involverad i narkotikasmuggling och kontroll över den ekonomiska och politiska makten i centrala Tadzjikistan. Striden blev en framgång för den tadjjikiska koalitionen mellan den gamla regimen och UTO.

Striderna kring Ferghaná-dalen 1999 och 2000 ledde till att de centralasiatiska regimerna ändrade sina säkerhetspolitiska prioriteringar till att näst intill enbart gälla bekämpandet av 'banditerna' från IMU och andra islamistiska organisationer. Det blev då uppenbart för exempelvis Uzbekistan att USA inte hade för avsikt att hjälpa Centralasien med militär trupp eller på annat vis riskera att dras in i regionens konflikter. Åter igen framstod därför Ryssland som den mest pålitliga partnern. Även om Rysslands militära resurser inte är vad de en gång varit, så har ändå den gamla supermakten kvar vissa resurser, såväl vad gäller materiel som militära styrkor. Dessutom har Ryssland betydande och åtråvärda fördelar vad gäller underrättelse- och säkerhetstjänsternas informationer och kontakter.

Utöver konflikterna i det forna sovjetiska Centralasien genomförde talibanerna en framgångsrik offensiv i Takhar-provinsen i Afghanistan. Även om de flesta av islamisterna i Centralasien inte verkar ha nära band till talibanerna i Afghanistan, så har utvecklingen i Centralasien påverkats av såväl talibanernas framgångar de senaste åren som de nu pågående förändringarna i Afghanistan. Så sent som under våren 2000 föreföll de anti-talibanska krafterna i regionen vara relativt optimistiska om framtiden och flera angrepp för att slå tillbaka talibanerna planerades. Den etniskt uzbekiske general Abdul Rashid Dostum (ledare för Hezb-e Yombesh-e Meli-e Afghanistan) som tidigare kontrollerade Mazar-i-Sharif i norra Afghanistan samt den etniskt tadjjikiske fältherren Akhmed Shah Massoud fick ett avsevärt stöd – såväl politiskt som militärt och logistiskt – av Iran, Ryssland och flera av regimerna i Centralasien. Trots den optimistiska tron under våren 2000 fick istället talibanerna stora framgångar och islamister tog sig in i Surkhandarya i södra Uzbekistan. Dostams inflytande och maktbas raserades därmed nästan helt.

Talibanernas framgångar ledde till att Massoud fick dra sig allt längre tillbaka med Förenade Fronten (oftast benämnd Norra Alliansen i media). I början av september år 2000 intogs staden Taloqan (huvudort i provinsen Takhar). Senare under september intogs även orterna Shir Tkhan Bandar och Khwajaghar vid gränsen mot Tadzjikistan. Detta innebar att Massouds försörjningsvägar från rysk-kontrollerat område skars av. Endast mycket små leder fanns mellan Tadzjikistan och provinsen Badakhshan i Afghanistan som fortfarande kontrollerades av Massoud. Utöver Badakhshan kontrollerade Massoud endast Panshirdalen norr om Kabul.

Som en reaktion mot detta stärkte såväl tadjjikiska som ryska gränstrupper vid den tadjjikisk-afghanska gränsen sin beredskap kraftigt sedan hösten 2000.

Efter dessa förändringar präglades den internationella politiken kring Centralasien av en ny polarisering. Denna gång med Ryssland som ledare för ett anti-islamistiskt nätverk som inkluderade Iran, Kina, Indien och de centralasiatiska staterna. Även USA ingick i detta nätverk, men var inte en av de huvudsakliga aktörerna. Motståndarna var olika typer av islamister i regionen och arabvärlden, annan politisk opposition i Centralasien, talibanerna i Afghanistan, statsapparaterna i Pakistan och delvis i Saudiarabien och Förenade Arabemiraten. Detta var – och är – en mycket brokig skara, inte någon homogen grupp med gemensamma mål, medel eller intressen, mer än att de bekämpade vad de uppfattade som olika typer av förtryck i Centralasien. Talibanerna har exempelvis alltid kraftigt bekämpat såväl sufism (vilket dominerar de muslimska samfundet i Centralasien) som shi'ism.

Efter terrordåden

Terrordåden i USA den 11 september förändrade åter igen det säkerhetspolitiska mönstret kring Centralasien. Genast steg USA in på arenan som den självklara ledaren för att bekämpa islamistisk terrorism. Nästan samtliga andra stater i världen har slutit upp kring USA. Tydligast är Pakistan, Saudiarabien och Förenade Arabemiraten som helt har bytt sida. Vissa andra stater som har haft dåliga relationer till USA har inte ställt sig tydligt på USA:s sida, men de stöder inte heller bin Laden eller talibanerna, exempelvis Libyen och Iran. Inte ens Irak har tagit tydlig ställning för al-Qaida eller talibanerna, men har tydligt tagit avstånd från den amerikanska koalitionen. De enda som står på al-Qaidas och talibanernas sida är vissa icke-statliga organisationer i den muslimska världen. För organisationer som HTI har det blivit svårt att ta ställning, eftersom man inte vill stödja terrorism, men kraftigt motsätter sig de centralasiatiska staternas förtryckande regimer som numera får stöd av såväl USA som nästan hela övriga världen.

Vad gäller bin Ladens målsättning med terrordåden mot USA finns tre officiella mål:

- få bort USA från de heliga städerna och övriga arabiska halvön
- befria al-Aqsa moskén och Palestina
- få slut på den amerikanska aggressionen mot Irak

Det är emellertid helt uppenbart att varken bin Laden eller någon annan trodde att USA skulle reagera på terrordåden genom att dra sig tillbaka. Bin Ladens egentliga målsättning är istället att provocera USA till att angripa muslimer och muslimska intressen över hela världen för att tvinga muslimer att ta ställning mellan

fundamentalistisk islamism och Väst. Nästan samtliga regimer i muslimska stater har mycket goda relationer med USA. Bin Laden hoppas att det pågående kriget mellan USA och terrorister/islam ska leda till revolter i den muslimska världen. Kriget är alltså egentligen en kamp om de muslimska själarna. Bin Laden vill tvinga alla – såväl befolkningen som regimerna – att välja sida. Målet är att få islamistiska regimer i allt fler länder. Främst är det Pakistan som ligger nära till hands, men i förlängningen kan även den USA-vänliga regimen i Saudiarabien falla. Den relevanta arenan i kriget är alltså inte bergen i Afghanistan, det är stöd från den muslimska befolkningen.

För Centralasiens del blir konsekvenserna av kriget mot terrorismen inte speciellt stora. Regimerna i Centralasien har redan fullt krig mot islamister. De är försiktiga i sitt agerande för att inte väcka nya fiender eller öka det folkliga stödet för islamisterna. I exempelvis Uzbekistan har USA en omfattande militär närvaro, men befolkningen i landet märker det knappast. USA ligger – högst medvetet – mycket lågt och ser till att man inte syns för att inte provocera. Istället hoppas regionens regimer att kunna pressa ut så mycket stöd som möjligt av USA och det övriga internationella samfundet, såväl ekonomiskt som i form av good-will och acceptans för att man slår ner all opposition och bryter mot de mänskliga rättigheterna.

Problemen i Afghanistan kommer emellertid under lång tid framöver fortsätta att påverka Centralasien. Flera av de mer våldsamma organisationerna i Centralasien – exempelvis IMU – har baser i Afghanistan och har en fristad där. Det är mycket osannolikt att vare sig USA, FN eller någon annan kommer att satsa tillräckligt för att lösa Afghanistans problem. Än så länge innebär kriget i Afghanistan bara att en militärt stark grupp tar över makten från en annan, som så många gånger förr. Alternativet till talibanerna är en återgång till situationen innan talibanerna kom till makten. Dvs en maktfördelning där vissa utländska makter stöder sina aktörer inom landet och makten är relativt decentraliserad. Detta kommer även i fortsättningen att ge upphov till att grupper som söker en fristad på flykt undan grannländernas regimer kommer att få utrymme i Afghanistan. Det är emellertid viktigt att komma ihåg att de centralasiatiska staterna har sina egna problem (ekonomiska, sociala och politiska) som ger upphov till de inhemska islamistiska rörelserna. Dessa kommer inte utifrån, de får endast viss förstärkning utifrån.

Tankar om framtiden

Så länge de grundläggande problemen - ekonomiska, sociala och politiska - inte åtgärdas, kommer troligen mindre konflikter mellan opposition och regimerna att känneteckna regionen, främst i Ferghaná-dalen och Tadzjikistan. Ett tecken på detta är att HTI är mycket snabbt växande i hela regionen och deras ideologi bygger på en islamistisk kamp mot socio-ekonomiskt och politiskt förtryck (dvs högst reella och svårlösliga problem i regionen). Än så länge kan de väpnade

aspekterna av konflikterna emellertid hanteras av de berörda staterna med viss hjälp av Ryssland och USA. Uzbekistans framtida orientering är osäker och påverkar i hög grad regionens utveckling. Grunden för den militanta oppositionen är den dåliga ekonomiska och sociala situationen kopplat till politiskt förtryck. Så länge dessa grundläggande förhållanden inte rättas till, kommer de att utgöra grogrund för kriminalitet och islamism, som ibland tar sig militanta uttryck. De oppositionella militanta grupperna i regionen, som har varit involverade i strider med regeringstrupper, drivs främst av maktambitioner och narkotikahandel, endast sekundärt av islam eller andra ideologier. Något konkret islamistiskt alternativ till de nuvarande regimerna av talibansk modell finns inte.

De islamistiska krafterna är trots de senaste årens tillväxt fortfarande relativt svaga och splittrade. Deras politiska alternativ till nuvarande regimer överskuggas tydligt av hårdföra militanta ledare - som exempelvis den i höstas dödade Namangani - som använder en islamistisk etikett, men knappast står för de värden eller de politiska alternativ som framförs av islamistiska ideologer.

HTI och flera andra mindre kända organisationer har väl utvecklade idéer - baserade på islam - om allt från ekonomisk utveckling och sociala skyddsnät till rättsskipande och decentraliserat beslutsfattande. De flesta företrädare predikar icke-våld och agerar genom utbildning på lokal nivå. Den starka oppositionen mot de repressiva regimerna, den utbredda korruptionen och den islamistiska rörelsens kraftiga tillväxt kommer emellertid med stor sannolikhet att leda till att mindre grupper inom HTI tar till våld som metod. Speciellt om kriget i Afghanistan och Namanganis död leder till att IMU:s aktiviteter minskar, skapas ett utrymme för nya militanta islamistiska grupper, främst i Uzbekistan och de delar av Kirgizstan och Tadzjikistan som vetter mot Ferghaná-dalen.

Regionen riskerar inte att bli något starkt islamistiskt fäste med islamistiska regimer, snarare finns risken att laglöshet breder ut sig - främst i Tadzjikistan - och att regionen i ännu högre utsträckning än idag blir ett 'svart hål', där diverse kriminella krafter kan husera och ländernas socio-ekonomiska och politiska kris permanentas. Samtidigt blir det i princip omöjligt för några islamistiska ledare att genomföra de alternativ, vars idéer har börjat sprida sig i regionen.

Tre systrar i Stadsteaterns tappning

Den 16 november 2001 var det dags för Sällskapetets teaterbesök på Stadsteaterns för att se deras uppsättning av **Tre systrar**. Kvällen inleddes med ett glas vin och ett mycket uppskattat föredrag av professor **Lars Kleberg** i Sergelrummet alldeles i anslutning till Stora scenen i Kulturhuset.

Lars började med att berätta om Tjechovs samarbete med Konstnärliga teatern i Moskva (MchAt) – ett mycket fruktbart samarbete, som dock ibland utsattes för vissa spänningar. Konstnärliga teatern framförde önskemål om att Tjechovs pjäser skulle innehålla hjältar och hjältinnor samt dramatiska upplösningar. Enligt Lars var detta otänkbart för Tjechov vars poäng var frånvaron av hjältar. De olika karaktärerna befinner sig i en situation när pjäsen börjar och när pjäsen är över har situationen inte förändrats dramatiskt. Lars fäste också sina åhörarens uppmärksamhet på att personerna i Tjechovs pjäser tenderar att prata förbi varandra.

Med dessa ord i bakhuvudet kunde Sällskapetets medlemmar så gå vidare till Stora scenen för att se själva pjäsen. Denna uppsättning av Tre systrar var regisserad av **Robert Wilson**, som är känd för sina visuella dramatiseringar. Och nog bjöd Stadsteatern på en uppsättning som skiljde sig radikalt från tidigare Tjechovuppsättningar. Tre systrar i Wilsons tolkning rymde en hel del sångnummer och stor vikt hade lagts vid koreografi och scenografi.

I sin recension av Stadsteaterns uppsättning av 3 systrar skrev Christer Andersson i en recension:

:

”Robert Wilson är känd för att ta ett helhetsgrepp på sina produktioner: han inte bara regisserar utan står också för scenografi och ljusdesign. Det blir även i 3 systrar en säregen föreställning, visuellt fantastiskt vacker men på samma gång kylig. Dock inte utan humor: Wilsons långsamma, koreografiska regi och smått respektlösa mutationer av somliga scener (där dialogen plötsligt kan framföras till tonerna av en bossanova) är ibland komiska.”

Tre städer i bildspel om Kazachstan

UI den 4 december 2001

Med **Michael Gentiles** hjälp förflyttades man på UI till nordöstra Kazachstan, till de tre medelstora industristäderna Ust-kamenogorsk, Leninogorsk och Zyrjanovsk. Dessa tre städer utgör huvudobjekt för Michaels kulturgeografiska forskning och delar ett antal egenskaper. De har svåra ekologiska problem, de är perifera städer och var alla stängda under sovjettiden. Dessutom ligger de alla i ett område som är rikt på naturfyndigheter – större delen av Mendelevs periodiska system finns representerat i området.

Liksom många andra sovjetiska städer är de alla uppbyggda kring industriföretag som sätter sin präglning på såväl arbetsliv som socialt liv. Dessa företag kunde bestämma i stort sett allt på orden. De var ansvariga för alltifrån bostadsbyggnad

(som alltid byggdes nära arbetsplatsen) till barnomsorg och kommunikationer. Detta gjorde också att infrastrukturen blev fragmenterad i området eftersom varje "företagsstad" hade sitt eget avloppssystem etc.

Michael Gentile demonstrerade med hjälp av bilder hur olika delar av städerna växt fram. I Ust-Kamenogorsk, liksom i andra städer med liknande historia, har staden växt i ringar allteftersom befolkningen sökt sig till städerna. Ust-Kamonegorsk skiljer sig dock från andra städer i att ett nytt urbaniseringstryck uppstod först efter 1991 i och med stadens "öppning". Sedan 1991 har de kommunala myndigheterna tagit över många av de uppgifter som tidigare sköttes av företagen. Städerna fortsätter dock att vara ytterligt beroende av företagen som dominerar städernas näringsliv.

Carolina Vendil

Epost: carolina.vendil@foi.se

Nya böcker och lästips

Jakovlev gör upp med närsynthet och gallimatias

Omut pamjati

Aleksandr Jakovlev

Vagrius, Moskva, 2001

Aleksandr Jakovlev blev under åttiotalet känd som perestrojkans arkitekt och på senare år har han väckt uppmärksamhet som ordförande för Kommissionen för rehabiliteringen av offren för politisk förföljelse. Det är därför med stor förväntan man ger sig i kast med hans memoarer som under titeln *Omut pamjati* ("Minnets virvel") kommit ut i år.

Boken är omfångsrik (603 sidor) och ger som titeln antyder en färgrik och temperamentsfull skildring av Jakovlevs långa och händelserika liv. Språket är en högst personlig blandning av mustiga folkliga uttryck och litterär ryska - här finns inga spår av författarens över trettio år långa karriär inom den sovjetiska partiapparaten - och bidrar i hög grad till bokens läsvärdhet.

Redan 1972 gjorde sig Jakovlev bemärkt då han publicerade en artikel i *Literaturnaja gazeta* mot den antisemitism och ryska nationalism som odlades i tidskrifter som *Oktjabr* och *Molodaja gvardija*. Den skarpt formulerade artikeln

väckte missnöje inom det politiska ledarskiktet: ämnet var känsligt och under Brezjnevs tid som generalsekreterare föredrog man ju som bekant att sopa problemen under mattan. Som straff fick Jakovlev lämna sin post som (tillförordnad) chef för centralkommitténs avdelning för propaganda och förvisades till Kanada som ambassadör. Där stannade han i tio långa år och hade redan förlikat sig med sitt öde, då allting förändrades i hans liv. Våren 1983 besökte Michail Gorbatsjov, vars politiska stjärna då var på starkt uppåtgående, Kanada och upptäckte en själsfrände i den sovjetiske ambassadören. Sedan dröjde det inte länge förrän Jakovlev kunde återvända till hemlandet. Sin sextioårsdag firade han som chef för det prestigefyllda forskningsinstitutet IMEMO (*Institut mirovoj ekonomiki i mezjdunarodnych odnosjenij* - Institutet för världsekonomi och internationella relationer). I december 1984 följde han med sin höge beskyddare på den resa till Storbritannien som på allvar skulle rikta västs blickar mot Gorbatsjov, "en man som det går att göra affärer med", som Margret Thatcher uttryckte det.

Sedan Gorbatsjov utsetts till generalsekreterare i mars 1985 återvände Jakovlev till centralkommittén, men nu som chef för avdelningen för propaganda, den avdelning som han så snöpligt tvingats lämna 13 år tidigare. Jakovlev avancerade därefter raskt i partihierarkin: 1986 upphöjdes han till sekreterare i centralkommittén och 1987 invaldes han i politbyrån. Hans huvudsakliga ansvarsområden omfattade ideologiska frågor och internationella relationer. Jakovlev ser mycket kritiskt på Gorbatsjovs och sin egen roll i kampen för perestrojkans reformer och mot en med åren allt mer gensträvig partiapparat. Han anklagar Gorbatsjov, men sympatiskt nog också sig själv för "närsynthet" när det gällde kaderpolitiken. Det största misstaget i det avseendet var, menar han, att ingen av dem genomskådade KGB-chefen Vladimir Krjutjkov, den man som med tiden kom att leda motståndet mot Gorbatsjov och som iscensatte kuppöversöket i augusti 1991.

Jakovlev ångrar att han inte lyssnat bättre på Viktor Tjebrikov, Krjutjkovs företrädare i ämbetet, som inte hade någon högre uppfattning om sin efterträdares moraliska halt. Jakovlev anklagar till slut Krjutjkov för att systematiskt och med viss framgång ha försökt så split mellan honom och Gorbatsjov, bland annat genom att utmåla Jakovlev som en simpel intrigmakare med siktet inställt på att överta makten.

Däremot tycks Jakovlev intressant nog inte hysa några bittra känslor mot politbyråkollegan Jegor Ligatjov, som ju tidigt framstod som en envis försvarare av "socialismens landvinningar" och samtidigt motståndare till en demokratiseringsprocess som kunde hota kommunistpartiets monopolställning. Det var också Ligatjov som gav klartecken till publiceringen av Nina Andrejevas ökända artikel i Sovetskaja Rossija den 13 mars 1988 med rubriken *Ne mogu postupit'sja printsipami* ("Jag kan inte ge avkall på mina principer"). Samtidigt som artikeln angrep Gorbatsjov och perestrojkan uppmanade den till en

rehabilitering av Stalin. Andrejeva fick några veckor senare skarpt mothugg i en artikel *Pravda*, som tillkommit på Jakovlevs initiativ. Vad Jakovlev trots allt kunde uppskatta hos Ligatjov var dennes rättframhet och ärlighet, egenskaper som skilde honom fördelaktigt från Krjutjkov och andra kappvändare.

Men Jakovlevs kritik av Gorbatsjov (och sig själv) går längre än att bara peka på brister i kaderpolitiken. Ett större problem var, menar Jakovlev, att det tog så lång tid att göra sig kvitt gamla kommunistiska stereotyper. Jakovlev var ansvarig för det nya program som antogs av den 27:e partikongressen 1986. När han i dag läser igenom programmet kan han inte låta bli att le, bekänner han, och frågar sig hur han kunde "förlika sig med sådan uppenbar gallimatias". Förklaringen är enkel: liksom alla andra i kommunistpartiets ledning på den tiden var Jakovlev fortfarande övertygad om att det endast var socialismen som kunde erbjuda en lösning på landets problem. Men på den 28:e och sista partikongressen sommaren 1990 gick till slut också denna illusion i graven. Då fattades beslutet att avskaffa paragraf 6 i konstitutionen, den paragraf som kommunistpartiet hade att tacka för sin monopolställning.

Även om allvarlig kritik kan riktas mot perestrojkan var det mycket som åstadkoms på osannolikt kort tid under åren 1985-1991, något som i dag lätt glöms bort, påpekar Jakovlev inte utan bitterhet. Pressfrihet, parlamentarism, slut på det kalla kriget, stopp för politiska förföljelser och rehabilitering av politiska offer, allt detta och mycket annat är perestrojkans verk. Trots alla sina dubier och samvetsförebråelser ångrar Jakovlev inte de år han "gick arm i arm med Gorbatsjov, låt vara snubblande, mot friheten."

Gösta Lavén

E-post: glav@telia.com

* * *

Fräckt och lärt om Sovjets frasklädda myter

Kniga o rodine. Opyt analiza diskursivnych praktik

Irina Sandomirskaja

Wiener slavistischer Almanach, Sonderband 50, Wien 2001

Den som söker efter ordet "Fosterland" i den svenska Nationalencyklopedin (1991) hittar just ingenting mellan "Fosterfördrivning" och "Fostertalg". Där är det, kort sagt, mycket tomt.

Slår man sedan efter "Fäderneslandet" hittar man en vällovligt kritisk artikel om det fräcka bladet som prövade skandaljournalistikens gränser fram till år 1927. Kan detta säga något om det moderna Sveriges inställning till själva begreppet, till diskursen?

Visst är det så. Ingen förväntar sig ju längre i Sverige några militärparader med boforsmissiler på Sveavägen i Stockholm den 6 juni.

Ingen skulle kunna tänka sig det svenska generalitetet stående i givakt nedanför några paroller som "Varer Svenske!" (Gustav Vasas valspråk, om ni minns!) i sommarvärmen. "Fosterlandet" tycks i stället i Sverige numera ha tagits om hand av lätt ljusskygga grupper som inte vill bära manlighetens tydligaste symbol - nämligen håret. Om man därtill inte skall behöva nämna nationalsången "Du gamla, du fria" som nuförtiden, redan av den vänstersinnade dagispersonalen, brukar benämnas "hockeysången"! Här har man konstruerat den svenska monarkins valspråk från, låt oss säga, Gustav III:s "Fäderneslandet" (just det, inte mer än så - och utan utropstecken) via Gustav V:s "Med folket för fosterlandet" (varifrån kom, plötsligt, "folket"?) till den nuvarande statschefens "För Sverige - i tiden". Den "estetisering av politiken" som Walter Benjamin noterar apropå myterna om den fosterländska, sköna, gemenskapen har hos oss gått från officiell högstämndhet till kommersiell kitsch och ekande språklig tomhet. Men också tomheten kan för all del vara betydelsebärande: det icke-representerade kan vara väl så representativt. (Minns Geijers ord i passionspsalmen: "Din makt som icke gränser vet, Du lade av att visa"!)

Om den fosterländska diskursen är svag i Sverige är den i Ryssland desto starkare. Knappt något begreppssystem har där ägt en sådan laddning som Rodina (med Otetjestvo och Ottjizna) och avsatt en sådan mängd stående uttryck - från tsartid, borgerlig demokrati, bolsjevikvälde, Stalinterror, stagnationsperiod och perestrojka till postsovjetisk försöksdemokrati. Som framstående kännare av ryskans fraseologi har Irina Sandomirskaja sett ett uppdrag i att konstruera ordboksdefinitioner av "Fosterlandet" och besläktade substantiv, men hennes arbete har efter hand vuxit ut till en väldig språksociologisk och kulturhistorisk kommentar. Resultatet har blivit en mycket rik, lika infallsrik som lärorik, studie av det i vid mening politiska språket i Ryssland.

Irina Sandomirskaja är fräck nog att inte skriva en välfriserad text av gängse svenskt akademiskt märke. I stället varvar hon utredande kapitel - som närmast blir till kulturhistoriska essäer om främst sovjetperiodens frasklädda myter - med resonemang som visar på en för de fåkunniga generande stor beläsenhet i modern och postmodern språk- och kulturteori. Det är god hermeneutik - och Sandomirskaja döljer inte sin personliga närvaro i verket. Bland hennes informanter finns så vitt skilda gestalter som amiral Sjisjkov (1754-1841, konstruktör av Alexandertidens fosterlandsbegrepp, länge betraktad som en enbart komisk figur och språkgalning men som här får ett slags äreräddning) och "en enkel sovjetisk kvinna", Jevgenija Kiseleva (1916-1990), vars "naivt" uttryckta

fosterlandskärlek (läs: sovjetpatriotism med ett högst selektivt minne) för Sandomirskaja framstår som det mest gåtfulla draget i den sovjetiska kulturen. Typisk för hennes djärva ansats att avvinna snart sagt varje sovjetisk social företeelse symbolisk laddning är hennes syn (inte minst i bokens bildbilaga) på hur till och med den sovjetiska hemmaturismen mytologiskt kan kopplas till Odysseus' färder.

Men redan uttrycken, fraserna, i Sandomirskajas narrativa material erbjuder nog av symbolik för förståelsen av Ryssland/Sovjetunionen som mytologiserande struktur. "Malaja rodina" med dess "rodnyje korni" kan bli positivt värdeladdat i förhållande till den elaka och själlösa storstaden. En "izgnannik Rodiny" kan - beroende på perspektivet - likställas med en förrädare (mot sovjetsystemet) eller som en Ovidius tala ur exilen. Han kan välja att inte återvända när tillfälle ges (som Brodskij) eller att komma tillbaka, likt den uppstigande solen, österifrån (som Solzjenitsyn). Fosterlandet kan omfattas med kärlek ("ljubov' k Rodine") eller förpliktiga ("dolg pered Rodinoj"). Ändrade politiska konjunkture medför ny fraseologi: det proletariat som under 1920-talet sades sakna fosterland kunde i början av 1930-talet få höra att de levde i ett Sovjetunionen som, märkvärdigt nog, var "otetjestvo mirovogo proletariata". Det "så kallade Fosterländska kriget" blev under samma 1930-tal "Fosterländska kriget 1812" för att sedan citeras i uttrycket "Velikaja otetjestvennaja vojna" om den del av andra världskriget där Sovjetunionen deltog. Sedan traditionella familjebildningar åter börjat hyllas i Sovjetunionen efter

1920-talets experiment kunde fäderneslandet lätt kopplas till bilden av modern: vem minns inte Toidzes affisch "Rodina-mat' zovet!". "Mirnyj trud" blir sedan något som ägnas ett närmast sakraliserat (sovjetiskt) Fosterland av samma slag som amiral Sjisjkovs "världsliga kyrka". Och nog ekade det av "izmena Rodine" och "vrage naroda" i kanonaderna mot dem som under stagnationsperioden tilläts gå i emigration. (Sandomirskaja unnar sig det tvivelaktiga nöjet att citera Stanislav Kunjajev från 1970-talet:

"Dlja tebjja territorija, a dlja menja/
Eto Rodina, sukin ty syn!")

Hur går det då med Rodina-Otetjestvo-Ottjizna i en postsovjetisk miljö? De officiella hyllningarna till Fosterlandet finns naturligtvis kvar i Putins Ryssland - och de ser ut att förstärkas. Men frasen "izmena Rodine" har, exempelvis, bytts ut mot "gosudarstvennaja izmena", och fosterlandsretoriken har, som Sandomirskaja påpekar, blivit mindre repressiv men desto mer seduktiv. Och i ett land, där jakten efter nationell identitet närmast har antagit karaktär av pristävling, begagnas de flesta förförelsetrick, alla tänkbara vädjanden till folklig sammanhållning - synkrona och diakrona perspektiv smälter samman. Hur skall man annars tolka att nationalsången framförs med ny text men med gammal melodi? Eller att Peter den stores (och Provisoriska regeringens) vit-blå-röda

trikolor kan försees med den bysantinska dubbelörnen i mittfältet?

En gemensamhetsskapande symbolik av det slaget är, förstås, idag inte Ryssland ensamt om att pröva. Också i Sverige ändras hastigt referensramarna. När psalmverserna är glömda blir reklamens slagord den nya utantilläxan, TV 4 brukar avsluta sina sponsrade sändningar med nationalsången, och den fosterländska flaggan flammar stolt målad i ansiktena på idrottspubliken.

Lars Erik Blomqvist

E-post: lars-erik.blomqvist@sh.se

* * *

Vänligt vemod från oväntat håll

Scheherazades sanna historier

Zinaida Lindén

Söderströms, 2000

En ryska som i Finland blivit författare på svenska - ja, det är Zinaida Lindén. Med sin andra novellsamling *Scheherazades sanna historier* visar hon att den finlandssvenska litteraturen fått ett tillskott att räkna med från helt oväntat håll.

Zinaida Lindén är född 1963 i S:t Petersburg, på en tågresa avstånd från Helsingfors men ack så långt vad språk och kultur beträffar. Till Finland kom hon för elva år sedan och sex år senare gav hon ut sin första bok, *överstinnan och syntetisatorn*, en samling fräscha och överraskande noveller. Nu överraskar hon inte längre utan befäster: här har vi en författare med egen röst och egen ämnessfär.

Det handlar mycket om livet i Leningrad under sovjetregimens sista år - fastän ingen ju den gången visste hur det skulle gå. I titelnovellen *Scheherazades sanna historia* vågar den unga studentskan inte ens drömma om att resa utomlands. Hon är fullt nöjd med att ta lokaltåget ut till Peterhof, slinka förbi portvakten och springa upp till sin älskare Djamal, en matematiker från Syrien. Det blir deras åttiofjärde natt. På vägen tillbaka gäspar hon sig genom grundkursen i historisk materialism och funderar på ännu en nödlögn för familjen - det går ju inte att umgås med en arab...

Zinaida Lindén är fin på att förmedla tidstämningen från unkna

universitetskorridorer och vinbestänkta poesiorger i studenthemmen. Hon tränger också in i andra av det dåtida Leningrads miljöer; det är stadsproletariatet och dess småbrottslingar, det är rättegångssalar och telefonväxlar, det är de svåra spåren efter kriget.

Det centrala för Zinaida Lindén är ändå samspelet mellan människorna. Hur kommer det sig att den trevande kärlekshistorian mellan studentskan och den syriske matematikern bara upplöser sig när de första allvarliga hindren kommer emot? Här gäller det politiska och geografiska gränser, men människorna i Lindéns noveller hör också annars hemma i gränzoner; de befinner sig mellan olika stadier i livet, mellan olika kulturer.

I Scheherazades sanna historier skriver Zinaida Lindén för första gången även om Finland, delvis ur den inflyttade ryssens perspektiv. Hur går det till exempel när en högutbildad ung ryska gifter sig med en kille från den finska landsbygden? Här vågar Lindén närma sig något så svårfångat som nationella egenheter. Hon gör det roligt och skarpsynt, utan att någonsin förlora känsligheten för nyanserna i spelet mellan kulturbakgrund och personlighet.

Istället vilar hennes noveller i en atmosfär av vänligt vemod. Min favorit är Sirenen som berättar om hur det är att resa i Sovavtobussen mellan Åbo och S:t Petersburg, om de bekanta ryska busschaufförerna och den brokiga skaran medpassagerare. Och inte minst om att klockan tjugo Moskvatid vara lyckligt framme och känna njutningen av "att ögonblickligen upplösas i det kvällströtta petersburgska folkhavet, att ta på sig en saklig min och låta sig uppslukas av dessa dystra, men ack så älskade människovågor".

Kristina Rotkirch

Epost:kristina@rotkirch.com

* * *

Om förintelsen i Estland

En ung nyhetsreporter på Estlands television, Riho Västriik, har skrivit en intressant avhandling, framlagd vid Tartu-universitetet i Estland. Avhandlingen belyser det s k Linnas-fallet som på sin tid rönt stor uppmärksamhet också i Sverige.

I april 1987 deporterades den då 67-årige estländaren Karl Linnas från USA till Sovjet, misstänkt för att under den tyska ockupationen ha varit chef för ett koncentrationsläger i Tartu i Estland. Det var första gången en misstänkt nazistisk krigsförbrytare utlämnades från USA. Kritiker fördömde Reagan och hans

justitieminister för att de godtog sovjetiskt bevismaterial och utlämnade Linnas till en ockupationsmakt som dessutom tillämpade dödsstraff.

Avhandlingen visar att de flesta som skrivit om Linnas och Tartu-lägret haft fel.

- sovjetpropagandan som flerfaldigt antalet offer,
- Linnas döttrar med flera som skildrade pappan bara som en tomtefarbror som borde få ägna resten av sitt liv åt barnbarnen - det kanske han borde ha fått men krigsförbrytare var han i alla fall
- jag och andra som tvivlade på att tyskarna utsett den då 22-årige Linnas till lägerchef - han var lägerchef och därigenom medansvarig till massmord även om han i sin tur var tvungen att ta order från en tysk militär.

Västrik ställer flera frågor: vad hände i Tartu-lägret, vem gav order om avrättningar, vem utförde dem och vilken var Linnas´ roll i sammanhanget?

Först antalet offer. Enligt den sovjetiska standardversionen - som länge togs för sann också i väst - dödades 12 000 människor, varav 2 000 judar, i Tartu-lägret. Det var osannolikt redan av det skälet att i hela Estland dödades ungefär 1 000 inhemska judar.

Västrik har gått igenom arkivdokumenten i Estlands Riksarkiv och kommit fram till att mellan 3 500 och 4 000 människor avrättades i Tartu-lägret. Det var alltså ett litet läger med Förintelsens allmänna mått, men mycket stort för det lilla Estland.

Lägret grundades av ester som kämpat mot de sovjetiska ockupanter som inlett folkmordseran i Estland. På en enda natt skickades nästan 10 000 estländare i boskapsvagnar till sibiriska läger där de flesta dog. Bland de deporterade var judar kraftigt överrepresenterade i förhållande till sin befolkningsandel - precis som i Lettland och Litauen. De kommunistiska ockupanterna lät deportera eller direkt döda nästan lika många judar i Estland som nazisterna - ungefär 700 för Stalin och 1 000 för Hitler.

Ester som grundade koncentrationslägret tycks ha fått sina riktlinjer från tyska militärer, som hade uttryckliga order att hålla sig själva i bakgrunden. De skulle i stället uppmuntra den inhemska befolkningen till pogromer mot judarna - det lyckades i Litauen där hundratals litauer dödade tusentals judar i Kaunas redan före de tyska truppers ankomst, men i Lettland och framför allt i Estland - med sina få judar och brist på antisemitiska traditioner - fick tyskarna inte till stånd några pogromer.

Men visst fanns det också ester och letter som mördade judar, inte minst de 300 letterna i det ökända Arajskommandot (som mördade uppskattningsvis hälften av Lettlands judar). En estnisk judemördare var Karl Linnas. I avhandlingen citerar ett

vittnesmål om hur Linnas tvingat en landsman att komma med till avrättningarna för att det var nyttigt att vänja sig vid dödandet. Den gången dödades judar, de flesta kvinnor, en pojke var högst tolv år. I bussen på väg till avrättningen våldtogs en av kvinnorna av en vakt.

De allra flesta judar dödades bara för att de var judar, många kommunister däremot som hämnd för att de deltagit i kommunistiska förintelsebataljoner som mördat ester, judar, svenskar och andra under den föregående kommunistiska ockupationen. Men också oskyldiga kommunister mördades. Och oskyldiga icke-kommunister som angivits av grannar eller arbetskamrater som ville åt deras hus, hustru, jobb eller något annat. Godtycket blev regel - som så ofta under diktaturregimer och ockupationsmakter.

Enligt Västrik tjänade ester som lägervakter av olika skäl. En del hade ingen aning om vad som pågick i lägret. De såg vaktrollen som en möjlighet att slippa mobiliseras till fronten där risken att själv dö var större, andra behövde sona någon synd från den föregående kommunistiska ockupationen. Ytterligare några var allmänna rötägg som just lockades av möjligheten till makt över andra människor och våld mot dem.

Så var det säkert, först den kommunistiska och sedan den nazistiska ockupationen bröt ner många moraliska spärrar. Makt blev rätt. Men ingen var tvungen att delta i avrättningar av oskyldiga - man kunde avstå även om priset i värsta fall var ens eget liv. Ett högt pris men valen är inte alltid lätta i ockuperade länder. Till slut, det är skönt att man äntligen kan söka sanningen om folkmorden i det ockuperade Estland. Västrik bygger ju inte på enkla propagandaskrifter som det s k Wiesenthal-institutet gjorde när de skrev till svenska regeringen 1986 utan han ägnar sig åt seriös forskning som den riktige Wiesenthal - med sin sanningslidelse både när det gäller kommunistiska och nazistiska brott mot mänskligheten - nog skulle gilla.

Och Linnas - jo han dog ett par månader efter utlämningen på ett fängelsesjukhus i Leningrad. Västrik utesluter inte att det var en naturlig död...

Andres Küng

E-post: andres.kung@mailbox.swipnet.se

* * *

Contemporary Russian Politics. A Reader.
Ed. Archie Brown

Oxford University Press, 2001.

568pp.

Detta är en gedigen genomgång av det politiska systemet - president, lagstiftande församling, val, politiska partier, ekonomiska reformer, opinionen, nationella frågan, federalism. De två avslutande kapitlen ser Rysslands transition i ett komparativt perspektiv samt diskuterar frågan om Ryssland blivit en demokrati. En rad välkända rysslandsforskare har bidragit.

Boken lämpar sig utmärkt som kurslitteratur. Är du intresserad av att använda den i undervisningen och skulle vilja ha ett gratisex för att se om boken är vad du söker - kontakta Hanne Gjengaar som är representant för Oxford University Press i Skandinavien. Hon har e-post hanneoup@online.no eller telefon +47 22 67 08 87.

Lena Jonson

E-post: lenajonson@ui.se

Notiser

Georgisk polis utskrattad

Georgien är det land i OSS där jag känner störst oro för min egen säkerhet. Möjligen har det ett samband med att medborgarna där inte litar på sina egna poliser. Det har gått så långt att parlamentet förbjudit trafikpolisen att upprätta flygande kontroller längs vägarna. Det gjorde de nämligen oftare för att kräva mutor än för att upprätthålla lag och ordning. Trafikanter som vägrade betala därför att de faktiskt inte gjort något fel fick ofta stryk.

Det hindrar inte att det finns poliser som försöker ändå.

När den första snön föll den här vintern råkade jag befinna mig i bergen ovanför Georgiens Ramlösa, d.v.s. den lilla staden Borjomi vars mineralvatten säljs över hela det forna Sovjetunionen. Bussen som jag skulle åka med till Tbilisi var lika väl förberedd inför vintersäsongen som pendeltågen hos Stockholms Lokaltrafik brukar vara. D.v.s. att det tog fyra timmar att tina upp dess mekaniska delar innan vi äntligen kunde ge oss iväg.

Efter några mil blev bussen stoppad av en polispatrull som väntade vid vägkanten. Busschauffören reste sig som brukligt för att gå ut och göra upp med poliserna i avskildhet. De femton passagerarna i just den här bussen råkade dock förutom mig bestå mest av parlamentsledamöter och journalister. En av de deputerade sa åt chauffören att sitta kvar. Då beordrade den förste av poliserna honom att komma ut.

– Du stannar. Det ska finnas vittnen, sa parlamentsledamöten.

– Se till att komma ut nu, fräste polisen irriterat.

Då vände sig parlamentsledamoten direkt till polisen och påpekade att det redan sedan ett par år är förbjudet att upprätta flygande kontroller.

– Vi har full rätt att stoppa er eftersom vi har operativ information om er, svarade polisen myndigt. Han drog ut extra på orden operativ information. Han visste att det var en mantra som kunde knäcka vilken lekman som helst.

Den här gången utlöste den emellertid till hans häpnad ett rungande skratt bland passagerarna. Polisen blev högröd och hans båda biträden såg chockade ut.

Sedan följde en munhuggning men poliserna insåg snart att de hade förlorat kampen. Vi var för många och flera passagerare var uppenbarligen både smarta och inflytelserika.

Efter en stund stod de inblandade tysta och blängde på varandra utan att komma på något att säga. Till slut sa parlamentsledamoten:

– Nu kör vi.

Men polisen stod kvar inne i bussen.

– Börja köra lite lugnt, fortsatte han stillsamt vänd till chauffören.

Bussen rullade sakta igång och polisen klev snabbt av medan hans två kollegor som väntat utanför stod som levande frågetecken.

Ytterligare två polispatruller vinkade in oss under den fortsatta resan till Tbilisi men chauffören nonchalerade dem och körde förbi. Det var dumt gjort av honom för det händer att polisen skjuter.

Torgny Hinnemo

E-post: webmaster@sallskapet.org